WIKIPEDIA

Gjuha gjeorgjeze

Gjeorgjishtja (ქართული ენა tr. Kartuli ena, shqiptuar [kʰɑrtʰuli ɛnɑ]) është një gjuhë kartveliane e folur nga gjeorgjianët. Është gjuha zyrtare e Gjeorgjisë.

Gjeorgjianishtja është shkruar në sistemin e tij të shkrimit, shkrimi gjeorgjian.

Gjeorgjishtja është gjuha letrare për të gjitha nëngrupet rajonale të gjeorgjianëve, përfshirë ata që flasin gjuhë të tjera të Kartvelianit: Svanë, Mingrelianët dhe Lazët.

Gjeorgjisht	
Flitët në	Gjeorgjia (duke përfshirë Abkhazinë dhe Osetinë e Jugut) Rusia, Shtetet e Bashkuara, Izraeli, Ukraina, Turqia, Irani, Azerbajxhani
Vendi	Gjeorgjia
Folësit	
Përgjithshëm	3.7 milion
Taksonomia	
Filogjeneza	Gjuhët e Kartvelianit
Shkrimi	Shkrimi gjeorgjian
Statusi zyrtar	
Zyrtare në	Gjeorgjia
Kodet e klasifikimit	
ISO 639-2	sqi (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sqi)
ISO 639-3	sqi (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sqi) –
Glottolog	alba1267 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/alba1267)
Linguasphere	42-CAB-baa – bac)

Përmbajtja

Klasifikimi

Gjeorgjia është gjuha më e përhapur e gjuhëve të Kartvelianit, një familje që përfshin gjithashtu Svan dhe Megrelian (kryesisht të folur në Gjeorgjinë Veriperëndimore) dhe Laz (kryesisht fliten përgjatë bregut të Detit të Zi të Turqisë, nga Melyat, Rize në kufirin gjeorgjian).

Dialektet

Dialektet e Gjeorgjisë janë:Imereti, Racha-Lechkhumi, Guria, Adjara, Imerkhevi (në Turqi), Kartli, Kakheti, Saingilo (në Azerbajxhan), Tusheti, Khevsureti, Khevi, Pshavi, Fereydan (në Iran), Mtiuleti dhe Meskheti.

Historia

Historia e gjuhës gjeorgjiane mund të ndahet në mënyrë konvencionale në:[1]

- Gjeorgjia e hershme e Vjetër: shekujt 5-8
- Gjeorgjia e vjetër klasike: shekujt 9-11

- Gjeorgjia e Mesme: shek. 11 / 12-17 / 18
- Gjeorgjia moderne: shek. XVII / XVIII - i pranishëm

Gjeorgjianët kanë një gjuhë të përbashkët ancestrale me Svan dhe Mingrelian / Laz. Gjeorgjianët si të ndarë nga gjuhët e tjera të Kartvelianit do të kishin dalë në mijëvjeçarin e parë pes në zonën e njohur më vonë si Mbretëria e Iberisë. Aluzioni më i hershëm për të folur gjeorgjian mund të jetë një fragment i gramatikores romake Marcus Cornelius Fronto në shekullin e 2: Fronto imagjinon Iberianët që i drejtohen perandorit Marcus Aurelius në «gjuhën e tyre të pakuptueshme».[2]

Evolucioni i Gjeorgjisë në një gjuhë të shkruar ishte pasojë e konvertimit të elitës gjeorgjiane në krishterim në mesin e shekullit të 4-të. Gjuha e re letrare u ndërtua në një infrastrukturë të mirëfilltë kulturore, duke përshtatur funksionet, konventat dhe statusin e aramaishtes, gjuhën letrare të Gjeorgjisë pagane dhe fenë e re kombëtare. Tekstet e para gjeorgjiane janë mbishkrimet dhe palimpshet që datojnë në shekullin e 5-të. Gjeorgjianja ka një traditë të pasur letrare. Vepra letrare më e vjetër e mbijetuar në gjeorgjian është martirizimi i shekullit të 5-të të Mbretëreshës së Shushanikut (წამებაჲ წმიდისა შუშანიკისი დედოფლისაჲ) nga Iakob Tsurtaveli.

Në shekullin e 11-të, gjeorgjia e vjetër krijon Lindjen e Gjeorgjisë, gjuha letrare e mbretërisë mesjetare të Gjeorgjisë. Epika kombëtare gjeorgjiane, Knight i Shota Rustavelit në lëkurën e Panterit (ვეფხისტყაოსანი), daton nga shekulli i 12-të.

Në vitin 1629, Alphabetum Ibericum sive Georgianum cum Oratione dhe Dittionario giorgiano e italiano ishin dy librat e parë të botuar në gjuhën gjeorgjiane duke përdorur një tip të luajtshëm në Romë, të mbështetur nga Kongregata për Ungjillizimin e Popujve të Kishës Katolike për lëvizjen e tyre ungjillore në mbretëritë e Gjeorgjisë. Kjo shënoi fillimin e gjuhës moderne gjeorgjiane.

Sistemi i shkrimit

Gjeorgjishtja është shkruar në një shumëllojshmëri skenarësh mbi historinë e saj. Aktualisht shkrimi Mkhedruli ose "Ushtarak" është pothuajse krejtësisht dominues; të tjerët përdoren kryesisht në dokumentet fetare dhe arkitekturën.

Mkhedruli ka 33 letra në përdorim të përbashkët; një gjysmë duzina më shumë janë të vjetëruara në gjeorgjianë, megjithëse ende përdoren në alfabetet e tjera, si Mingrelian, Laz dhe Svan. Letrat e Mkhedrulit korrespondojnë ngushtë me fonet e gjuhës gjeorgjiane.

Sipas llogarisë tradicionale të shkruar nga Leonti Mroveli në shekullin e 11-të, shkrimi i parë gjeorgjian u krijua nga sundimtari i parë i Mbretërisë së Iberisë, Pharnavaz, në shekullin e 3 para Krishtit. Megjithatë, shembujt e parë të një shkrimi gjeorgjian datojnë nga shekulli i 5 pas Krishtit. Tani ekzistojnë tre shkrime gjeorgjiane, të quajtura "kryeqytete" të asomtavrulit, "shkronja të vogla" të Nuskhurit dhe mkhedrul. Dy të parat përdoren së bashku si lëndë e sipërme dhe të vogla në shkrimet e Kishës Orthodhokse të Gjeorgjisë dhe së bashku quhen alfabeti i priftërinjve Khutsuri.

Në Mekhedrin, nuk ka asnjë rast. Ndonjëherë, megjithatë, një efekt i ngjashëm me kapitalin, i quajtur Mtavruli, "titulli" ose "titulli", arrihet duke modifikuar shkronjat në mënyrë që madhësia e tyre vertikale të jetë identike dhe të qëndrojnë në bazë, pa zbritës. Këto shkronja kapitale zakonisht përdoren në titujt e faqeve, titujt e kapitujve, mbishkrimet monumentale dhe të ngjashme.

Alfabeti modern gjeorgjian

Letrat	Transkriptimi **kombëtar**	IPA **transkriptim**
ა	a	ɑ
ბ	b	b
გ	g	g
დ	d	d
ე	e	ɛ
ვ	v	v
ზ	z	z
თ	t	t^h
ი	i	i
კ	k'	kʼ
ლ	l	l
მ	m	m
ნ	n	n
ო	o	ɔ
პ	p'	pʼ
ჟ	zh	ʒ
რ	r	r
ს	s	s
ტ	t'	tʼ
უ	u	u
ფ	p	p^h
ქ	k	k^h
ღ	gh	ɣ
ყ	q'	qʼ
შ	sh	ʃ
ჩ	ch	$t͡ʃ^h$
ც	ts	$t͡s^h$
ძ	dz	d͡z
წ	ts'	t͡sʼ
ჭ	ch'	t͡ʃʼ
ხ	kh	x
ჯ	j	d͡ʒ
ჰ	h	h

1. ^ Tuite, Kevin, "Early Georgian", pp. 145-6, in: Woodard, Roger D. (2008), *The Ancient Languages of Asia Minor*. Cambridge University Press, ISBN 0-521-68496-X
2. ^ Braund, David (1994), *Georgia in Antiquity; a History of Colchis and Transcaucasian Iberia, 550 B.C. – A.D. 562*, p. 216. Oxford University Press,ISBN 0-19-814473-3
